

Калійчук Ю. Й.
керівник художньої самодіяльності
будинку культури с. Жежелів,
наук. керівник:
доц. Тарнавська Н.П.

Формування елементарних математичних уявлень в дітей дошкільного віку засобом гри.

У другій молодшій групі починають проводити спеціальну роботу з формування елементарних математичних уявлень. Від того, наскільки успішно буде організовано перше сприйняття кількісних відношень і просторових форм реальних предметів, залежить подальший математичний розвиток дітей.

Виконання дітьми дошкільного віку різних операцій з предметними множинами дозволяє в подальшому розвинути у дітей розуміння кількісних відношень і сформувати поняття про натуральне число. Уміння виділяти якісні ознаки предметів і об'єднувати предмети в групу на основі однієї загальної для всіх їх ознаки - важлива умова переходу від якісних спостережень до кількісних [6]. Однак засвоєння основних математичних понять вимагає від дитини неабияких зусиль. Зробити цей процес цікавим допомагає гра, цим обумовлено вибір теми нашої статті.

Мета статті: теоретично проаналізувати та обґрунтувати формування елементарних математичних уявлень в дитячому садку засобом гри.

Роботу з дітьми починають із завдань на підбір і об'єднання предметів в групи за спільною ознакою («Відбери всі сині кубики» і т.д.). Користуючись прийомами накладання або прикладання, діти встановлюють наявність або відсутності взаємно-однозначної відповідності між елементами груп предметів (множин).

Поняття взаємно-однозначної відповідності для двох груп полягає в тому, що кожному елементу першої групи відповідає тільки один елемент другої і, навпаки, кожному елементу другої групи відповідає тільки один елемент першої (чашок стільки, скільки блюдець; пензликів стільки, скільки дітей, і т.д.). У сучасному навчанні логіко-математичних понять в основі формування поняття про натуральне число лежить встановлення взаємно-однозначної відповідності між елементами порівнюваних груп предметів.

Дітей не вчать рахувати, але, організовуючи різноманітні дії з предметами, підводять до засвоєння рахунку, створюють можливості для формування поняття про натуральне число.

Дочисловий період навчання є пропедевтичним не тільки для навчання рахунку. Велика увага в молодшій групі приділяється вправам на порівняння предметів по довжині, ширині, висоті, величині. Дошкільники отримують початкові уявлення про величини та їх властивості, їх починають знайомити з геометричними фігурами, вчать розрізняти і називати круг, квадрат, трикутник, обстежувати моделі цих фігур, незважаючи на відмінності в їх забарвленні або розмірах. Дітей вчать орієнтуватися в просторових напрямках (попереду, позаду, зліва, справа), а також в часі, правильно вживати слова ранок, день, вечір, ніч.

В Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні у розділі «Гра дитини» зазначено що дитина:

- зацікавлено ставиться до ігрової діяльності, відрізняє її від усіх інших, задовольняє в ній свої пізнавальні, соціальні, моральні, естетичні потреби;
- вправляється в умінні спостерігати, розмірковувати, спілкуватися;
- виявляє інтерес і бажання до відображення широкого кола об'єктів довколишньої дійсності, використовуючи при цьому попередньо набутий досвід діяльності з різними конструкторами (в тому числі LEGO), природним та штучним матеріалом;
- уміє планомірно розглядати предмети і споруди, виокремлювати в них основні складові конструкції, їх співвідношення за розмірами, формами, розташуванням;
- використовує різні способи створення будівлі та елементи оздоблення [1].

Основна форма роботи з ознайомлення дітей дошкільного віку з елементарними математичними поняттями - заняття. Навчання проводять з початку навчального року. У вересні заняття доцільно проводити з підгрупами (по 6-8 чоловік), але при цьому охопити всіх дітей даної вікової групи. Для того, щоб навчання дало очікуваний ефект, слід його правильно організувати. Нові знання даються дітям поступово, з урахуванням того, що вони вже знають і вміють робити. Визначаючи обсяг роботи, важливо не допустити недооцінки або переоцінки можливостей дітей, оскільки і те й інше неминучі призведе б до бездіяльності їх на занятті. Міцне засвоєння знань забезпечується неодноразовим повторенням однотипних вправ, при цьому міняється наочний матеріал, варіюються прийоми роботи, оскільки одноманітні дії швидко стомлюють дітей.

Підтримувати активність і попереджати стомлення дітей дозволяє зміна характеру їх діяльності: діти слухають педагога, стежачи за його діями, самі здійснюють які-небудь дії, беруть участь в загальній грі. їм пропонують не більше 2-3 однорідних завдань. На одному занятті дають від 2 до 4 різних завдань. Кожне повторюється не більше 2-3 разів.

Коли діти знайомляться з новим матеріалом, тривалість навчання може бути 10-12 хвилин, так як засвоєння нового вимагає від дитини значної напруги; заняття, присвячені повторним вправам, можна продовжити до 15 хвилин. Педагог стежить за поведінкою дітей і при появі у них ознак стомлення (часте відволікання, помилки у відповідях на питання, підвищена збудливість та ін.) припиняє навчання.

Навчання часто починають з елементів гри, створення мотивації, сюрпризних моментів - несподіваної появи іграшок, речей, приходу «гостей». Це зацікавлює і активізує дітей. Однак, коли вперше виділяють якусь властивість і важливо зосередити на ній увагу дітей, ігрові моменти можуть бути і відсутніми. З'ясування математичних властивостей проводять на основі порівняння предметів, що характеризуються або схожими, або протилежними властивостями (довгий - короткий, круглий - не круглий і т. д.). Використовуються предмети, у яких пізнавані властивості яскраво виражені, які знайомі дітям, без зайвих деталей, розрізняються не більше ніж 1-2 ознаками. Точності сприйняття сприяють рухи (жести рукою), обведення рукою моделі геометричної фігури (по контуру) допомагає дітям точніше сприйняти її форму, а проведення рукою вповдовж, наприклад, шарфика, стрічки (при порівнянні по довжині) - встановити співвідношення предметів саме за цією ознакою [4].

Велике значення надається роботі дітей з дидактичним матеріалом. Діти вже здатні виконувати досить складні дії в певній послідовності (накладати предмети на картинки, картки зразка і ін.). Однак, якщо дитина не справляється із завданням, працює непродуктивно, вона швидко втрачає до нього інтерес, стомлюється і відволікається від роботи. Враховуючи це, педагог дає дітям зразок кожного нового способу дії [5, с. 46-49]. Прагнучи попередити можливі помилки, вихователь показує всі прийоми роботи і детально роз'яснює послідовність дій. При цьому пояснення повинні бути чіткими, ясними, конкретними, даватися в темпі, доступному сприйняттю маленької дитини. Якщо педагог говорить квалливо, то діти перестають його розуміти і відволікаються. Найбільш складні способи дії педагог демонструє 2-3 рази, звертаючи увагу малюків кожного разу на нові деталі. Тільки багатократний показ і називання одних і тих же способів дій в різних ситуаціях при зміні наочного матеріалу дозволяють дітям їх засвоїти. У ході роботи педагог не тільки вказує дітям на помилки, але і з'ясовує їх причини. Всі помилки виправляються безпосередньо у дії з дидактичним матеріалом.

Маленькі діти значно краще засвоюють емоційно сприйнятний матеріал. Запам'ятовування в них характеризується невимушеністю. Тому на заняттях широко використовуються ігрові прийоми і дидактичні ігри. Вони організуються так, щоб по можливості в дії одночасно брали участь всі діти і їм не доводилося чекати своєї черги. Проводяться ігри, пов'язані з активними рухами: ходьбою і бігом. Однак, використовуючи ігрові прийоми, педагог не допускає, щоб вони відволікали дітей від головного. Просторові і кількісні відносини можуть бути відбиті на цьому етапі тільки за допомогою слів. Кожен новий спосіб дії, засвоєний дітьми, кожна знову виділена властивість закріплюється в точному слові. Нове слово педагог промовляє неспішно, виділяючи його інтонацією. Всі діти разом (хором) його повторюють.

Найбільш складним для дошкільників є віддзеркалення в мові математичних зв'язків і відношень, оскільки тут потрібне вміння будувати не тільки прості, але і складні конструкції. Спочатку доводиться задавати дітям допоміжні питання, а потім просити їх розповісти

відразу про все. Наприклад: «Скільки камінчиків на червоній смужці? Скільки камінчиків на синій смужці? А тепер відразу скажи про камінчики на синій і червоній смужках». Так дитину підводять до віддзеркалення зв'язків: «На червоній смужці один камінчик, а на синій багато камінчиків». Вихователь дає зразок такої відповіді. Якщо дитині важко, педагог може почати фразу-відповідь, а дитина її закінчить. Для усвідомлення дітьми способу дії їм пропонують в ході роботи сказати, що і як вони роблять, а коли дія вже освоєна, перед початком роботи висловити припущення, що і як треба зробити! («Що треба зробити, щоб дізнатися, яка дощечка ширша? Як дізнатися, чи вистачить дітям олівців?») Встановлюються зв'язки між властивостями речей і діями, за допомогою яких вони виявляються. При цьому педагог не допускає вживання слів, сенс яких не зрозумілий дітям.

Дитина дошкільного віку під час занять не може довго зберігати одну і ту ж позу, виконувати одну і ту ж дію, тому вихователь спокійно відноситься до короткочасних відволікань дітей (необхідний короткочасний відпочинок), не зупиняє їх постійно репліками «Сиди струнко!».

Дидактичний матеріал дається кожній дитині в окремій коробочці, в окремому наборі. Треба, щоб до заняття він побував у дітей в руках, тоді буде легше зосередити їх увагу на досліджуваних властивостях. Іграшки та інші речі повинні бути не занадто дрібними, не важкими, щоб дітям було зручно ними користуватися. Дошкільників привчають дбайливо поводитися з посібниками, а після роботи складати в коробочку (на піднос) і відносити у вказане місце.

Висновок. Врахування наведених способів сприятиме підвищенню ефективності навчального процесу, підтримуватиме активний стан дітей на всіх етапах логіко-математичного розвитку. Використання дидактичних ігор та ігрових прийомів під час формування елементарних математичних уявлень є найбільш ефективним засобом підвищення якості знань дітей. Тому творчо працювати слід кожному вихователю. Найголовнішим є те, що вихователь повинен володіти творчою діяльністю, вміло й методично правильно використовувати даний засіб, сприяючи залученню інтересів і прагнення кожної дитини до знань і підвищення їх шляхом глибокого, усвідомленого та міцного засвоєння знань.

Список використаних джерел та літератури.

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богінч О. Л., Гавриш Н. В., Долинка О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. - К.: Видавництво, 2012. - 26 с.

2. Артемова Л. Вчись граючись. - Тернопіль, 1995. - 118 с.

3. Букагов В. Коли гра на користь // Дитячий садок. - 1999. - 4.17, трав. - С. 6.

4. Ващенко Г. Роль ігрової діяльності у навчанні // Ващенко Г. Загальні методи навчання. - К., 1997. - С.366-380.

5. Воробйова С. Дидактичні ігри в процесі навчання // Рідна школа. - 2002.-№5.-С. 46-49.

6. Щербаківа К. Й. Теорія і методика математичного розвитку. 2005. Євр. Університет. – 262 с.